

Sprittrafiken

– röster ur verkligheten



SPRIT & VINLEVERANTÖRSFÖRENINGEN

Sprittrafiken	1
Gränskontroll Helsingborg	2
Svenska tullen	4
Bussbolagen	8
Glasberget	9
Finska tullen	11
Finska social- och hälsoministeriet ..	13
Finska ETL.....	15
Intervjulistå	17



Sprittrafiken

Det finns cirka 3000 försäljningsställen för alkohol i Sverige. Och då är inte ens de vanliga Systembolagen medräknade. De mobila och olagliga spritbutikerna finns ständigt på en plats nära dig. De slår upp sina bakluckor på parkeringsplatser, rastplatser eller på arbetsplatser. De har oftast ett mycket brett utbud, de generösaste öppettider och frågar aldrig efter legitimation.

Sprittrafiken till Sverige är intensiv och visar inga tecken på att minska. Efterfrågan är enorm liksom förtjänsterna. De ekonomiska vinsterna gör det idag lönsamt för smugglare att köra skåpbil från Luleå för att handla alkohol i Danmark och Tyskland. Enligt tullarna vid gränskontrollen i Helsingborg har inte antalet bilar ökat under de senaste åren. Men mängderna införd alkohol har definitivt gjort det. Enligt gruppchef Gun Björnfot har alkoholinförslin formligen exploderat de senaste åren. Särskilt starkspriten.

Sprit & Vinleverantörsföreningen vill med rapporten Sprittrafiken visa hur omfattande den illegala införseln av alkohol till Sverige egentligen är. Det handlar inte om att Svensson tar med sig några flaskor öl hem efter bilsemestern i Europa. Det här är etablerade verksamheter där överlastade fordon dagligen fraktar in tiotusentals liter öl, vin och sprit för vidare distribution via de uppskattningsvis 3 000 försäljningsställen som etablerats tack vare den svenska alkoholpolitiken.

SVL vill visa hur legala verksamheter som busstrafik över sundet i vissa fall slagits ut på grund av den illegala kommersen. Vi vill visa att svenska staten, genom att hålla fast vid de höga alkoholskatterna och på papperet hävda en restriktiv alkoholpolitik indirekt ger grönt ljus för piratprodukter att konkurrera ut lagliga aktörer som står under tillsyn och betalar skatt till den svenska välfärden. Vi vill visa hur fordon stoppas och kontrolleras men släpps av rättsapparaten då grunderna för "person-

ligt bruk" är så vaga att tull och åklagare ofta inget kan göra.

I den tidigare rapporten Spritpyramiden visade vi konsekvenserna av den illegala alkoholhandeln på gator och torg. Hur unga människor lever i ett samhälle med obegränsad tillgång på alkohol men även genom detta skolas in i ett organiserat kriminellt beteende.

I Sprittrafiken blir bilden av den illegala handeln än mer klar. Problemet har inte bara slagit rot, det har kunnat etableras genom att de politiska makthavarna valt att blunda för det. Den restriktiva svenska alkoholpolitiken består idag av att säga att den är viktig, inget annat.

Gränskontroll Helsingborg

Den lilla hyrskåpbilen bägnar av ölkartonger. Fordonet är så tungt lastat att stänkskydden vid bakhjulen stryker betonggolvet. Runt bilen står det rader av ölflak. Ännu har bara det yttersta plockats ut.

— Tycker du att det här är mycket? Nej, det här är vår vardag, säger *Gun Björnfot*, gruppleddare för Tullverkets Helsingborgsgrupp 2. Men vi är nog å andra sidan fartblinda.

För tullarna vid gränskontrollen i Helsingborg har den här alldeles vanliga torsdagen sent i november börjat bra. Klockan är inte ens lunch och de kan redan räkna in två narkotikabeslag.

Sid 2

” Det är ganska många som har det här som ”jobb” ”

Nu väntar den proppfyllda skåpbilen. Alla fyra i bilen frågas ut, innehållet granskas och inköpskvitton gås igenom. Om bilen ska hållas eller släppas beror på vilka skäl de ger för att ha med sig så mycket alkohol, hur många som ”äger” alkoholen och om det då är rimliga mängder alkohol.

—Problemet är att det inte finns några exakta gränser för vad som är rimligt, säger *Lars Bäckström*, biträdande chef på gränsskyddsavdelningen. Det kan ju vara så att de här fyra handlar också åt andra personer. Det behöver inte vara olagligt.

Både Lars Bäckström och tullarna på plats i Helsingborg är ense om att antalet bilar över gränsen hållit sig ganska konstant genom åren. Däremot ser de en klar ökning i antalet människor som ägnar sig åt sprittrafik mer professionellt.

— Det är ganska många som har det här som ”jobb”, säger Lars Bäckström. Men

även om vi tar in en bil som vi med blotta ögat ser har för mycket med sig, kan det vara till en stor privat fest eller bröllop, då är det inte åtalbart. Å andra sidan har vi genom åren funderat på om Sverige infört månggifte. Det är det vanligaste skälet till nerlastade bilar.

Lars Bäckström säger att tullens arbete skulle underlättas mycket av om det fanns enklare och tydligare lagstiftning för vilka gränser som faktiskt gäller för privat införsel av alkohol.

— Just när vi tror att vi har förstått och skickat ut nya handlingar för våra rutiner, ja då kommer det något nytt direktiv, säger Lars Bäckström.

Den tunga skåpbilen släpps. De fyra berättar att alkoholen från början funnits i två bilar. När en gick sönder i Danmark lastades allt över i den andra bilen. Mängden alkohol bedöms som rimlig. Men de fyras gäng får eskort från tullen med polis som ser till att de hyr ytterligare en bil att fördela lasten i. Dessutom blir det böter för överlastat fordon.

I hallen plockas en personbil och en större skåpbil in. Personbilen innehåller en hel del ölkartonger men inget annat. Efter en kort granskning hämtas narkotikahunden Jeff ut för jobb. Hundföraren Bengt Engdahl ger kommando för sök. Jeff letar noga igenom bilen på både ut- och insida. Ingen träff. Jeff fortsätter med skåpbilen, men inte heller där markerar han för något som inte syns.

Skåpbilen är överfylld med ölkartonger, men tullinspektör *Jim Rugsten* har varit med förr. Han öppnar en av sidodörrarna, hukar sig ner och lyser med sin ficklampa

in mellan travarna av ölkartonger. Ljus-
käglan träffar en kartong Jägermeister.

— Spriten i mitten, säger Jim Rugsten.
Det är alltid samma sak. De packar ölen i
ytterkant för att det inte ska se så "farligt"
ut. Alla tänker likadant.

Med blotta ögat beslutar sig tullarna för
att det här fallet ska gå till förundersök-
ning. Gaffeltrucken körs fram och lastpal-
lar görs klara. Tullinspektör Bo Svensson
packar ölkartonger av samma sort på två
olika lastpallar. Sorter, mängder och alko-
holslag noteras noga för att underlätta för
åklagaren.

— Det är mest öl och
Jägermeister, konsta-
terar Lars Bäckström.
Det är sänt som går
bra bland ungdomar.

Lastpallen med sprit fylls snabbt på med
Absolut vodka, whiskey av flera sorter,
Jägermeister, raki, tequila och vin. Totalt
räknas lasten till 1200 liter öl och 259,3
liter sprit.

— Det ser ut som det brukar, säger Lars
Bäckström. Likörer ser vi inte så mycket av.

I tullens lunchrum plockar Gun Björnfot
ihop sin matlåda. Genom de stora fönstren
har de perfekt utsikt över infarten från
färjorna. Lars Bäckström intygar att tull-
lare vid flera tillfällen hastigt avbrutit sin
lunch för att de sett något intressant pas-
sera utanför glasrutorna.

Tre båtar i timmen ger en ständig trafik att
kontrollera. Gun Björnfot har varit tullare i
20 år. Hon är helt säker på sin sak.

— Det har formligen exploderat de senaste
åren. Framförallt har spriten ökat. Antalet
bilar är kanske som förut, men mängderna
alkohol som de för med sig har klart ökat.
Och bilarna går till hela Sverige. Det finns
bilar som ska till Luleå och nu har Got-

land ökat starkt. Vi hör ofta att alkoholen
som förs över till gränsen stannar i Skåne.
Det är inte sant.

Men även ett vant och tränat öga kan
missa saker. Gun Björnfot berättar om en
skåpbil hon stannade för kontroll. Bakom
skåpdörrarna låg ett par ölflak och lite vin.
Den äldre mannen förklarade att han kört
ner lite saker till en vän i Danmark och på
hemväg tagit med sig litet till husbehov.

— Inget konstigt, tyckte jag och släppte
iväg honom berättar Gun Björnfot. En
stund senare ringde polisen som hade
kontroll en bit bort.

"Du, det är något kon-
stigt. Den här bilen
som ni har kollat, den
väger ett ton mer än
den ska." Skåpbilen
hade dubbelväggar, så
professionellt utfört

att jag inte hade märkt något alls. Bakom
dem dolde sig mängder av öl, vin och sprit.

— Personligen tycker jag att skatten
borde sänkas, säger tullinspektör Bengt
Engdahl. Hade vi samma skattesats som
övriga länder på alkohol skulle mycket av
den här trafiken försvinna.

— En enkel sak vore ju att Tyskland inte
drog av burkpanten för svenskar som
handlar öl i Tyskland, säger tullinspek-
tör Jim Rugsten. Den lilla grejen skulle
minska öltransporterna rejält. Då skulle vi
ha mer tid att leta efter narkotika.

— Förslagen skulle underlätta tullens
problem men tullarna inser att frågan är
större än så och att andra aspekter ska
tas hänsyn till i något som ytterst är ett
politiskt ställningstagande, säger Lars
Bäckström.

Svenska tullen

Det finns runt 3 000 illegala försäljningsställen för alkohol runt om i Sverige. Tullverket har kartlagt sprittrafiken från Sveriges gränser och upp genom landet. De privata, portabla systembolagen finns bland annat på rastplatser, arbetsplatser och parkeringsplatser. Platser där det är lätt att stanna till med den fullpackade personbilen eller den extrautrustade lastbilen eller långtradaren. Varubilarna är öppna jämt och frågar aldrig efter legitimation.

Sprittrafiken till Sverige är intensiv. Även om den svenska tullen gör allt den kan, går mycket av tiden till att bara se på hur den ständiga strömmen av flaskor och burkar ökar. Största införselporten är, och har under lång tid varit Helsingborg följt av Öresundsbron.

Sid 4

Karl Gunnheden, tidigare Tullverkets chef för gränskontrollen i södra Sverige, har lång och bred erfarenhet av situationen.

— Jag kom till Malmö 2004. Efter en omorganisation satte vi ihop en brottsbekämpningsorganisation om närmare 480

personer. Idag är det 50 färre och ytterligare ett antal delpensionerade. Ystad, Trelleborg, Malmö och Helsingborg var de stora infartsorterna. När det gäller alkohol är Helsingborg i en klass för sig.

Karl Gunnheden säger att det till stor del beror på att det lönar sig extra bra att åka via Helsingborg. De stora färjelinjerna har specialrabatter för den som tar sig tur och retur Puttgården inom tre timmar. Tidsintervallet gör att man bara hinner till bolagets egna gränshandelsbutiker.

— Du kan hinna till Burg också, säger Karl Gunnheden. Det är dit de riktiga storhandlarna åker, det är något billigare där. Det går att förhandsboka också, så är det bara att komma dit och hämta och vända tillbaka igen.

Personbilarna är bara en liten del av sprittrafiken. Ett långt mer svårbehandlat problem för tullen är alla de långtradare som för in alkohol under sken av att det är för egen konsumtion eller gåva till närstående. Enligt Karl Gunnheden har dessa lastbilsförare normalt med sig fyra-fem flaskor sprit och ett par plattor med öl, som med stor sannolikhet säljs på de rastplatser eller arbetsplatser där lastbilar stannar.

— Ungdomarna vet att de kommer till vissa platser, de åker runt och frågar tills de hittar de som vill sälja. De finns platser runt om i Sverige.

Karl Gunnheden säger att det är en väldigt stor sak att ge sig på just lastbilstrafiken. I grunden är lasterna helt legala och ska lämnas på storföretag runt om i landet.



— Åkerierna och företagen har ingenting med alkoholförsäljningen att göra, det blir extrainkomster för förarna. Jag vet en holländsk chaufför som finansierade sina exklusiva semesterresor på det här sättet. Det blev en extraslant vid varje resa, ibland tre gånger per vecka.

För Tullverket är det näst intill omöjligt att bevisa att alkoholen lastbilarna för med sig inte är för eget bruk eller gåva. Att driva ett fall rättsligt är en stor sak.

— Vi skulle vara hjälpta av en regel som förbjöd det här om man bara var i Sverige ett par timmar eller ett dygn, säger Karl Gunnheden.

Tullen i Skåne har också fått stifta bekant-skap med en ny typ av sällskapsresor till Danmark och Tyskland. Det är bussar, dubbeldäckare som kommer från Göteborg.

— De åker minst en gång i veckan, fylld med ett tjugotal personer som egentligen är målvakter. Passagerarna påminner mer om a-lagare än vanliga utflyktsresenärer och de plockas upp på resan i samband med tullpasseringen.

Bussresenärerna har nu lärt sig peka ut "sin del" och gör på så sätt den illegala lasten laglig.

— Jag har sett en hel dubbeldäckad buss där underdelen var fylld med alkohol och det fanns flaskor i varje litet skrymsle. Även ett släp kopplat till bussen var fulllastat. Ett tjugotal passagerare satt i övre delen. Chauffören har ett litet kryputrymme som han kan ligga och sova i, även det var fullt. På sätena stod öl-, sprit- och vinkartonger i travar och det här hävdade de var för eget bruk.

Tullverket har kunnat styrka brott vid många tillfällen som sedan gått till åtal. Exempelvis den man som bedrev verksamhet under nio månader, minus en månads semester på Maldiverna. När tullen



räknade bort kostnader för olika fordonshyror som fanns på kvitto, biljetter, bensin och annat så stannade förtjänsten på 700 000 kronor.

— Svart alltså. Jag tror inte att han hade skattat för det.

Många av dem som har sprittrafiken som sysselsättning har inga vanliga förvärvs-inkomster. Enligt Tullverket lever en stor del på a-kassa eller sjukpension. Om de döms för smugglingsbrott stannar påföljden vid 160 timmars samhällstjänst.

— Och då krattar de löv i en park i en månad, sedan är de tillbaka igen, säger Karl Gunnheden. Den här verksamheten har tilltagit i omfattning de senaste åren. Det finns exempel på hela familjer som ägnar sig åt detta. Men visst finns det ensamvargar också.

Han berättar om killen som körde från Dalarna. I Burg lastade han sin skåpbil full, 2 000 liter öl, ett par hundra liter vin och 80 liter sprit. På hemresan gjorde tullen ett sök i bilen med narkotikahund och fick träff. Killen hade stoppat i sig amfetamin för att orka köra ensam nonstop.

— Det är bara ett av alla scenarier vi ser varje dag. Vi pratar om olika alkoholgränser ungefär som trädgränsen i fjällen.

Åker man från Dalarna så är man mer riskbenägen. Där måste du ha med dig runt 2 000 liter öl för att få lönsamhet i transporten. Vi säger att Dalarna är den norra gränsen. Det finns någon bil som gått till Kalix, men det var nog något speciellt med den.

De som säljer alkohol i Skåne har börjat lägga sig på lägre kvantiteter för att gå fri från tull och åklagare. Därtill kommer de enskilda personernas skäl för att ta in alkohol.

— Jag såg i media att de hade släppt en person som hade tagit in 4 000 liter öl till en fest. Det bedömer jag som helt osannolikt! Alla på en fest dricker inte lika mycket. Några avstår helt, andra dricker lite grann, ett fåtal häver kanske i sig en och en halv liter. Men det här skulle innebära en fest för 10 000 personer. Där förstår jag faktiskt inte hur de dömer.

” Alkohol har alltid varit en intressant inkomstkälla för staten, då blir det en intressant inkomstkälla för den enskilde också ”

Gunnheden säger att han under åren varit på gårdsfester privat i Stockholm och sett väldigt högavlönade servera och dricka en viss sorts öl. Hans fråga om de varit på resa till Danmark eller

Tyskland brukar mötas av ett förläget nej.

— De har säkert handlat till ett förmånligt pris. Jag brukar säga att jag köper min öl på Systemet, så jag betalar en hel del till skola och dagis, men du gynnar en kille med guldlänk semestrande på Maldiverna! Kan man komma över något billigt så har man vunnit på Lotto. Man tänker inte längre än näsan räcker när det är fredag och någon kommer till arbetsplatsen och säljer öl på platta. Men det förmånliga köpet gynnar bara dem som parasiterar på samhället.

Karl Gunnheden som snart lämnar Tullverket efter 42 års tjänst ser en rad möjligheter att hantera dagens gränshandelsproblem där illegala transporter sker

Införseln av bag-in-box-viner har också ökat. Tullen misstänker att en hel del av detta går till mindre nogräknade restauranger som sedan säljer det för 50 kronor glaset som husets vin.

— Vi ser i fordonen att det är samma sorts vin i stor kvantitet. Det är ju lite konstigt, vi vanliga brukar ju vilja ha lite mer variation än 50 boxar av en och samma sort.

För att försvåra kommersiell försäljning av illegal alkohol försöker tullen meddela lokala polisdistrikt när de noterar att en viss bil eller en person gång på gång kör över gränsen med stora mängder öl, sprit eller vin. Ett särskilt system håller ordning på de inblandade, även om individerna skiftar ibland.

— Ett konkret tips om en person som kört

i sken av att de är legala. Det första är att rikta in sig på en skatterättslig lösning, ett system som kan få den lukrativa delen i införseln att vittra bort.

— Det pågår utredningar om det. Sedan kommer man ju inte undan det straffrättsliga helt och hållet. Det absolut enklaste för tullarna skulle vara att ha en ransom, men det är ju omöjligt. En harmonisering av Europas skatter är också en bra väg. Det andra är att den skatterättsliga lösningen kräver en omfattande resursförstärkning. Karl Gunnheden menar att om man ska ge sig på den organiserade verksamheten så måste det till en specialstyrka.

— Det skulle kräva ett antal personer, men det skulle nog vara lönsamt med de förluster man gör idag både skattemässigt och mänskligt. Det tredje är sänkta alkoholskatter. Allt handlar om att vi måste ha en hel och genomtänkt alkoholpolitik. Det är

politikerna som ska avgöra om vi ska ha ta hand om detta skattevägen, ha en specialstyrka eller satsa på skattesänkningar.

Som ett litet steg på vägen skulle Karl Gunnheden se en överenskommelse med Tyskland om att inte betala tillbaka burkskatten. När man handlar öl i Tyskland idag dras burkskatten av om man visar sitt pass.

— Fick du betala pantavgift skulle ölen bli något dyrare, plus att du inte får tillbaka panten i Sverige. Då skulle nog ölgränsen som idag går i Dalarna sjunka ner något. När Ferman-Belt-bron är klar måste vi ha löst detta, för då är det raka spåret rätt över. Hela integrationen i Öresundsområdet är intressant när länder växer ihop. Det är viktigt att komma ihåg att det är närmare mellan Malmö och Hamburg än mellan Malmö och Jönköping. Det har man svårt att förstå ibland i Stockholm.



Bussbolagen

De kommersiella bussresebolagen är en bransch som ytterst konkret fått känna på effekterna av gränshandeln med alkohol. För en del bolag har antalet arrangerade resor minskat betydligt. För andra har gränshandelstrafiken betytt konkurrens på olika villkor.

På Ramkvilla Buss i Småland säger

Allan Stålhand att gränshandelsresorna på litet längre sikt har förskjutits från Danmark och mot Tyskland.

— Helsingör, dit vi tidigare åkte har minskat en del nu,

Tyskland har ökat, det är billigare att handla där. Men visst märker vi att många åker med egen bil och tar med sig släp, det är ju ett sätt att få med sig mer när man åker, säger Allan Stålhand.

Sid 8

För Hyllinge Buss i Klippan har gränshandeln betytt en stor omställning av verksamheten.

— Vi var pionjärer på gränshandelsresandet men lade ner all verksamhet för ett antal år sedan. Vi började resa på Danmark runt 1992-1993 och körde då med fem bussar, varje dag. Det var roliga tider, säger Göran Boo, ägare till Hyllinge Buss. Men jag valde att sluta med det här när resorna slutade vara rumsrena.

Göran Boo säger att han tydligt märkte att fokuset förflyttades hos kunderna någon gång för tre-fyra år sedan. Istället för de vanliga människorna, de gifta paren, pensionärerna och gruppresorna kom en ny typ av kunder.

— Nittionio procent av de som åkte med

oss de sista resorna var såna som inte hade vanliga jobb. Istället "jobbade" de med att åka och handla alkohol. Många av dem som idag reser med bussar till Danmark och Tyskland är firmor som satt i system att åka över efter sprit. De hyr bussar eller lastbilar och tullen kan bara stå och se på hur det rullar in.

Göran Boo berättar om en rad av stökiga resor, där gästerna ignorerade företagets regler och hotade både tullare och chaufförer om de inte fick ta med så mycket alkohol som de själva ville.

— Maxlasten var 50 kg, men det hände flera gånger att de kom med 150 kg och skrek och hotade chauffören för att få med allt i bussen. Den typen av "gäster" skadar mitt varumärke. Jag valde att sluta, säger Göran Boo.

— De här personerna har satt i system att sko sig på dagens alkoholpolitik. När de bussar som gick från Göteborg kom hem så var det som flugor på en sockerbit. De som var med på resan hade kompisar som kom och tog hand om spriten. Allt var väck på 30 minuter. Dagen efter satt samma personer i bussen, på väg till Danmark igen.

Helt har inte Hyllinge Buss slutat att åka på Danmark. Ungefär 20 gånger per år arrangerar Göran Boo gränshandelsresor. Men han säger att han aldrig mer annonserar ut en sådan resa. Istället kan avgränsade sällskap, från företag eller föreningar teckna sig för en resa.

— Jag skulle önska att politikerna i Stockholm skulle komma ner och se hur

handeln med alkohol verkligen ser ut. Att de får se effekterna av dagens alkoholpolitik. Han säger att han oftare än han skulle vilja ser hur lätt ungdomar får fatt i svartsprit.

— Sverige måste sänka ölskatten till en rimlig nivå. Det ska inte vara lönsamt att behöva åka till Tyskland för att fylla bilen, säger Göran Boo. Man ska kunna köpa det man behöver i Sverige.

Glasberget

Den ökade införseln av alkohol ger inte bara problem för svensk tull, polis och vård. Den ständigt ökade mängden glasflaskor som förs in från Danmark och Tyskland har lett till en svårlöst konflikt om vem som egentligen har ansvaret att hantera och återvinna flaskorna. Bräket mellan Sveriges Kommuner och Landsting och Svensk Glasåtervinning är så infekterad att regeringen tillsatt en särskild förhandlare för att lösa konflikten.

Grunden för bräket är att det importerade glaset under en tid kostat Svensk Glasåtervinning närmare 25 miljoner kronor mer varje år i ökade kostnader. På de kommunala renhållningsverken vänder man sig mot hur Svensk Glasåtervinning beräknar mängden utländska tomflaskor. Svensk Glasåtervinning utgår från Stockholms universitets intervjuenkäter om varifrån svenska folket får sin alkohol.

Problemet är att det finns ett mycket stort mörkertal när man beräknar hur mycket flaskor som kommer in i Sverige. För tillfället avvaktar man den särskilde förhandlarens uppgifter som skulle vara klara i slutet av november 2008. På sikt är båda parter ense om att frågan ska upp på EU-nivå så att kostnaderna kan tas upp av producenterna i respektive land.

Den som köper en glasförpackning utomlands betalar inte den förpackningsavgift på 17 öre som importörer plussar på alla de glasförpackningar som säljs i Sverige. Avgiften betalar det återvinningssystem

som Svensk Glasåtervinning sköter. På grund av att privatimporten ökat kraftigt ger verksamheten nu ett underskott.

Naturvårdsverket beskriver en lösning i tre steg. Först måste staten skjuta till mellanskillnaden på 20-25 miljoner kronor årligen. Sedan tar kommunerna över ansvaret via sina renhållningsavgifter. Ska problemet lösas på lite längre sikt bör det bli en överenskommelse på EU-nivå.

Många kommuner säger sig se en ökning av antalet glasflaskor. Enligt *Marita Söderqvist* på Stockholms kommuns avfallsenhet handlar problemet till stor del om i vems behållare de importerade glasflaskorna hamnar. Antingen läggs flaskorna direkt i hushållssoporna eller så hamnar de i glasbombarna på återvinningsstationen. Glas i hushållssoporna ger ökade kostnader för skattebetalarna.

Landets kommuner genomför regelbundet en plockanalys av hushållsavfallet för att se vad vi slänger i sopåsarna. I en manuell sortering delas innehållet upp i olika grupper som vägs. 155 000 ton, eller 96 procent, av glasförpackningarna lämnades till återvinning. I den siffran ingår privatimporterade glasförpackningar.

Hos Svensk Glasåtervinning har man tydligt märkt av den ökade införseln. Insamlingen har ökat med uppemot 40 000 ton. Det motsvarar ungefär 20 miljoner kronor per år i ökade insamlingskostnader.

— Det finns ett glapp mellan Sorads siffror på privatinförsel och smuggling och den ökade insamling som vi ser i verkligheten, säger *Frank Tholfsson*, VD för Svensk Glasåtervinning. Om Sorads siffror stämmer att gränshandeln minskar så borde ju mängden insamlat glas hålla sig relativt konstant över tiden justerat för producenternas dokumenterade försäljningsökning. Idag är skillnaden för stor för att bortförklaras.

Enligt Frank Tholfsson har Svensk Glasåtervinning märkt en klart ökad mängd genomskinliga vin- och spritflaskor. Det är alltså inte syltkonsumtionen som rakat i höjden.

I början av 2006 slogs det fast att hanteringen av de privatinförda glasflaskorna ligger utanför producentansvaret. Därmed är detta kommunernas ansvar i avvaktan på en harmonisering av förpackningsavgifterna i Europa. Problemet är att kommunerna inte har ett eget system för att hantera glasberget.

Sid 10

På förslag av Naturvårdsverket skulle kommunerna ge Svensk Glasåtervinning uppdraget att, mot ersättning, även ta hand om det privatimporterade glaset. Våren 2006 tog Sveriges Kommuner och Landsting och Svenska Renhållningsförbundet fram ett avtal för ett samarbete kring den här hanteringen.

— Ungefär hälften av Sveriges kommuner skrev på avtalet, för resten är finansieringsfrågan olöst, säger Frank Tholfsson. De avvaktar istället en nationell helhetsyn på området.

En principiell synpunkt på glasberget är att de höga skatterna på alkohol och avsaknaden av vinproduktion i Sverige i hög grad bidrar till den stora införseln av glas från övriga Europa. Det glas som inte kan återvinnas i Sverige är till stor del färgat och från privatimport. Enligt en rapport från Kommerskollegium transporteras glaset och säljs till utlandet, vilket är en förlustaffär.

Glasklara fakta:

Samarbetet mellan kommuner och producenter av förpackningar och returpapper infördes 1994. Producenterna ska se till att utsorterade förpackningar från hushåll och andra förbrukare transporteras bort och återanvänds, återvinnas eller tas om hand på ett miljömässigt godtagbart sätt. Företag som tillverkar, importerar eller säljer förpackningar och varor har ett producentansvar. De ska se till att förpackningarna samlas in och återvinnas. Praktiskt har detta skett genom att producenterna bildat ett materialbolag som tar hand om all insamling och återvinning.

Det avfall som konsumenterna inte sorterar ut hamnar i hushållsavfallet och ansvaret läggs då på kommunen. För att producentansvaret ska fungera krävs att producenter och kommuner kan samarbeta kring dessa frågor.

För att förbättra samarbetet mellan kommuner och producenter beslutade regeringen 2004 att införa ett avfallsråd på Naturvårdsverket. Regeringen har också

i flera omgångar justerat lagstiftningen för att förtydliga ansvaret mellan kommuner och producenter.

En särskild förhandlare har anlitats för att åstadkomma en överenskommelse mellan kommunerna och Svensk Glasåtervinning om de privatimporterade glasförpackningarna. Förhandlaren ska i samråd med Naturvårdsverket och de övriga intressenterna sträva efter lösningar som uppnår största möjliga nytta för miljön och medborgarna, med lägsta möjliga kostnad för marknadsaktörerna och kommunerna. Uppdraget ska redovisas senast 30 november 2008.

Svensk Glasåtervinning AB – ägs gemensamt av:

REXAM Glass Limmared (19,6 %)
Sveriges Bryggerier (18,8 %)
Sprit & Vinleverantörsförbundet (18,8 %)
Livsmedelsföretagen (18,8 %)
Svensk dagligvaruhandel (18,8 %)
LGF Packaging Svenska AB (5,1 %)

Finska tullen

Ingen smuggling. Ingen storskalig införsel. Skattesänkningen på alkohol 2004 raderade i princip all illegal verksamhet med alkohol i Finland.

— All hantering av alkohol över gränserna minskade mycket kraftigt efter skattesänkningen, säger *Esko Hirvonen*, utredningschef på finska tullen. Före 2004 beslagtogs vi mellan 80 000 och 120 000 liter per år. Nu är det under 10 000 liter per år.

Det var oron för en enorm illegal införsel från Estland som slutgiltigt sänkte de finska alkoholskatterna 2004. Estlands kommande EU-medlemskap och den billiga estniska alkoholen avgjorde Finlands beslut. Men oron kom på skam.

Enligt tullen är trafiken till och från Finland idag densamma som före skattesänkningen, ungefär 6 miljoner passagerare per år.

— Vi granskar inte trafiken som om det skulle vara en yttre gräns, säger Esko Hirvonen. För kontroll krävs en grundad misstanke. Men trafiken och alkoholinförslin är inte större idag än före skattesänkningen. Det har vi noga studerat.

Orsaken är enligt Esko Hirvonen enkel. Det är så billigt med alkohol i Finland idag. Det är ingen idé att åka utomlands. Bara om det är fråga om riktigt stora fester lönar det sig idag att sätta sig i bilen till Estland.

Finska tullen gör fortfarande en del beslag. Några av de största har gått vidare

till förvaltningsdomstol. Den har, precis som i Sverige, haft en del problem med att ge en rimlig gräns för storskalig införsel.

Samtidigt som tullen i Finland nöjt kunde se smugglingskurvorna sjunka så dök ett nytt problem upp, internetförsäljningen. Det juridiska brottas sedan en längre tid med vem av kunden eller säljaren som har ansvar för att skatten för alkoholen betalas.

— Där står vi idag, utan klara besked, säger Esko Hirvonen. Internetspriten är vårt stora problem idag. Det är bara små mängder, men massor av fall.

I slutet av 1990-talet hade finska tullen andra saker att brottas med.

— Vi hade problem med starkspriten, den 96-procentiga spriten, som fanns i mycket stora mängder, säger Esko Hirvonen. Idag hittar vi bara enstaka flaskor

från Ryssland eller Estland. Starkspriten har nästan helt försvunnit från marknaden.

Vid sidan av internet-spriten är cigarett-smuggling det som sysselsätter finska tullen mest. Efter 2004 flyttade den organiserade brottsligheten sina intressen från alkohol till cigaretter.

— Det finns mer pengar att tjäna där, ci-



garett är lättare att smugla och riskerna är lägre, konstaterar Esko Hirvonen.

Cigarettsmugglingen kommer från Ryssland, alkoholtrafiken har nästan uteslutande hanterats av finländare.

”Med ökad smuggling försvinner den försäljningskontroll vi har idag ”

— Tidigare var alkoholsmugglingen mycket organiserad. Idag är internethandeln och cigarettsmugglingen organiserad. Vi prioriterar den organiserade brottsligheten. Vi bryr oss inte om vilka varor de tjänar pengar på. Tjänar de kriminella pengar så lider hela samhället.

Enligt tullen finns det estländare som kommer till Finland och säljer från sina bilar. Men man har inte sett någon försäljning till restauranger eller krogar. Däremot är det vanligt att sprit säljs på arbetsplatser eller via vänner.

Den förste januari 2008 höjdes skatten på sprit med 15 procent och på öl och vin med 10 procent. Och i mitten av november kom regeringsbeslut på att alkoholskatten höjs på nytt vid årsskiftet, plus 10 procent i alla varugrupper.

— Vi får se vad som händer, men risken är förstås att smugglingen ökar igen. Med ökad smuggling försvinner den försäljningskontroll vi har idag. Leverantörer av smugglad sprit frågar aldrig efter ålder. Dessutom får vi in piratvaror, vilket påverkar den legala handeln. Höjda priser betyder mer pengar till de kriminella. Det här är vad vi ska hantera om vi fattar fel beslut.

Esko Hirvonen säger att det just nu är politiskt populärt i Finland att vara för höjda alkoholskatter. Han hoppas att poli-

tikerna ska ha i åtanke att dagens Finland inte är detsamma som före EU-inträdet.

— Vi kan inte stoppa all trafik för att vakta våra alkoholskatter, det går inte. Politikerna måste förstå att en skattehöjning i ena änden kan ge oönskade effekter på andra håll.

Enligt tullen är det för tidigt att dra slutsatser av effekterna efter den senaste skattehöjningen. Beslagen har i alla fall inte ökat och det finns inga tecken på att finländarna åker mer till Estland.

— Den organiserade brottsligheten agerar inte genast. De räknar på om det är värt arbetet.

I augusti presenterades ett förslag om en ny skattehöjning, men då sköts frågan på framtiden. Esko Hirvonen är trots det ändå inte förvånad över det plötsliga beslutet om skattehöjning från januari 2009.

— Social- och hälsoministeriet har tagit upp den här frågan varje månad. Någon gång måste den ju gå igenom...

Ur ett tullperspektiv menar Esko Hirvonen att den nordiska alkoholpolitiska modellen kan bli svår att hålla fast vid i det långa loppet. Skillnaderna får inte vara alltför stora i jämförelse med grannländerna.

— Frankrike och andra stora länder som producerar vin och öl vill inte lyssna på den skandinaviska modellen. I hälsoministeriet kan frågan fungera, men det här är till största delen jordbrukspolitik, och det är maktpolitik.

Esko Hirvonen ställer sig mycket tveksam till att hälsofrågan kan bli den tunga delen i EUs alkoholpolitik.

— Ytterst är det ett fiskalt intresse. Alkohol och tobak är bra inkomster för alla stater.

Finska social- och hälsoministeriet

Estlandseffekten. Det var det avgörande steget för en finsk skattesänkning på alkohol 2004. Diskussionen hade pågått en längre tid att man borde sänka skatterna, men inget hade hänt. Estlands kommande EU-medlemskap skyndade på processen. Den billiga estniska alkoholen bara en timmes resväg bort blev avgörande.



— Beslutet att sänka skatten var enhälligt, men nivån diskuteras häftigt. Många tyckte att det var i mesta laget, säger *Kari Paaso*, regeringsråd och direktör på finska social- och hälsoministeriet.

Han säger att hans departement var starkt emot en så omfattande skattesänkning. Anledningen till att summan ändå blev så hög var att

trycket hade blivit så stort och diskussionen hade pågått så länge. Finansministeriet var också för en rejäl skattesänkning för att sätta stopp för en svart marknad.

— Sänkningen har gett oss stora problem för alla grupper men särskilt för de mest utsatta. Skadorna och problemen har vuxit så mycket att det politiska klimatet nu är för skattehöjningar, säger Kari Paaso.

Han säger att den finska debatten svängde nästan genast efter skattesänkningen. Alkoholkonsumtionen steg först för att där efter plana ut på en högre nivå än tidigare. Så steg kurvan över omhändertagna barn, där en eller båda de vuxna i vissa familjer

drack för mycket. Sedan steg rattfyllerisiffrorna. Därefter såg man att dödsorsaker förknippade med alkohol ökade.

— Den sittande regeringen valde att avvakta utvecklingen, säger Kari Paaso. På sätt och vis lämnade de frågan till nästa regering. Men tullen var ju nöjd, deras arbete minskade. Idag är alkoholrelaterade skador största dödsorsak bland yrkesarbetande. Totalkonsumtionen steg och särskilt spriten ökade kraftigt. Generellt kan man säga att de som redan hade problem fick det än svårare.

— Även om alkoholforskare säger att alkohol är alkohol så verkar det i Finland också ha en del att göra med vad man dricker. Här ökade spritdrickandet kraftigt.

Sid 13

När Kari Paaso diskuterar frågan med tullen får han alltid höra att smuggling inte existerar. Men Kari Paaso menar att tullen måste tänka på flera sätt.

”Dagens regler gör att du kan hämta så mycket du vill, det är aldrig smuggling enligt lagen”

— För närvarande är det nästan omöjligt att smuggla från Estland eller Sverige. Estlands EU-medlemskap gjorde att smuggling utrotades som brott. Dagens regler gör att du kan hämta så mycket du vill, det är aldrig smuggling enligt lagen. Vad vi har är normal turistinförsel, men det är inte smuggling.

Finland har idag kvar en högre konsum-

tionsnivå än tidigare. Enligt Kari Paaso ger den höga problemkoncentrationen återverkningar på många samhällsnivåer. Konsekvenserna syns i hela landet även om det bara är den södra delen som utsätts för det Paaso kallar för den nya turismen.

Under skattesänkingsperioden arbetade Kari Paaso först för EU-kommissionen och efter det för WHO:s Europakontor med alkoholfrågor. När han kom tillbaka till Finland slogs han av förändringen på alla områden.

— Innan jag reste var medias attityd till alkohol ganska liberal. De skrev alltid att vi inte kan ha andra skatter än övriga Europa. Idag är media väldigt restriktiv. Det är till stor del de som sätter tryck på oss och frågar varför ministeriet inte gör något. Det är 180 graders svängning.

I maj 2007 fick Finland en ny regering. Redan i augusti samma år kom beslut på höjning av alkoholskatten. Vid årsskiftet 2008 höjdes skatten på sprit med 15 procent, på öl och vin med 10 procent.

Finland har nu den så kallade Vahanenregeringen nummer 2. Det är samma statsminister, men olika konstellationer. Den första regeringen var ett samarbete mellan socialdemokraterna och centern. Det var de som sänkte skatten.

— Lite paradoxalt eftersom Matti Vahanen är helnykterist, säger Kari Paaso. De är i regering igen, men nu med moderaterna och har från början sagt att de vill

höja skatten. Det är väl lättare för den nya regeringen att börja en annan politik. ”De fattade ett dåligt beslut som fick stora konsekvenser, men det var deras beslut. Vi vill åtgärda det.”

Kari Paaso är övertygad om att det går att ha en egen skattesats och en egen skattepolitik för alkohol inom EU. Han säger att beviset är Finland och Sverige som varit EU-medlem i 13 år och fört sin alldeles egna alkoholpolitik än de övriga hela tiden.

— När jag jobbade för kommissionen märkte jag att Europa allt mer följer efter oss. Alkoholpolitiken har blivit mer problematisk och då blir the Nordic model intressant. Sverige och Finland har exporterat sina idéer ut i Europa.

Han säger att Finland idag helt går sin egen väg ifråga om alkoholpolitik. Tidigare sneglade man ofta på vad Sverige gjorde och funderade sedan på hur man skulle göra. Efter EU-medlemskapet är intresset för vad Sverige gör minimalt.

Den 18 november kom besked att finska staten återigen höjer alkoholskatten med 10 procent i alla varugrupper från den förste januari 2009.

— Jag tror att den finska alkoholskatten kan komma att höjas igen. Just nu vill finansministeriet bekämpa inflationen, men det kommer att ske. Åtminstone en gång till under mandatperioden.

Finska ETL

— Vi var glada när skatten sänktes. Vi hade gjort mycket för att få det dit. Under lång tid hade vi jobbat för att få skatten på alkohol sänkt, och nu blev det av.

Irmeli Mustonen ler när hon berättar om den finländska skattesänkningen på alkohol som genomfördes våren 2004. Hennes organisation, ETL, kan bäst liknas vid svenska Livsmedelsindustrierna. Irmeli Mustonen har där sedan många år tillbaka ansvaret för bland annat alkoholfrågorna.

Det blev en dramatisk sänkning i Finland 2004. Spritskatten sänktes med 44 procent och öl- och vinskatten med 33 procent. Enligt Irmeli Mustonen hade myndigheterna under en lång tid pratat om att sänka skatterna på alkohol. När Estland skulle ta steget att bli EU-medlem tog så finska myndigheterna tag i frågan. För att hejda den förutspådda kriminella verksamheten med alkoholförsel tog man i ordentligt. Den grundläggande tanken var att det är bättre att folk handlar i Finland, så få vi del av skatterna.

”Det har varit en del skador, men de som jobbar med detta ger olika besked ”

— Finsk media stod i hamnen och väntade på att få se hur mycket folk skulle komma bärande på, skrattar Irmeli Mustonen. Men det var tomt.

Försäljningen av alkohol gick upp efter skattesänkningen och därefter lite neråt. Den har sedan planat ut på en nivå, lite

högre än före skattesänkningen. Nästan omgående började diskussionerna om skadeverkningarna av den låga alkoholskatten. Om de många alkoholrelaterade skadorna, om den dramatiska ökningen av antalet omhändertagna barn från alkoholiserade föräldrar och om de stigande rattfylleritalen.

— Det har varit en del skador, men de som jobbar med detta ger olika besked, säger Irmeli Mustonen. Vissa säger att de ökat, andra inte. Några säger att de alkoholrelaterade skadorna skulle ha synts nu ändå i samma omfattning. Det har inget med skatten att göra.

Irmeli Mustonen säger att den allmänna opinionen i Finland idag är emot alkohol. Alla vill begränsa den. Vid årsskiftet 2008 höjdes spritskatten med 15 procent och öl- och vinskatten med 10 procent.

— Branschen vill komma ifrån den ständiga diskussionen om skatt, säger Irmeli Mustonen. Vi vill fokusera på det arbete vi gör. Vi vill inte se alkohol i ungas händer, samtidigt är vi en laglig industri. Finns inte vi så hittar köparna sin marknad ändå. Vi vill självklart inte ha skador, men vuxna människor ska kunna njuta av bra alkohol.

Den 18 november kom regeringsbeslut om att alkoholskatten höjs på nytt vid årsskiftet. Höjningen blir tio procent i alla varugrupper. Den ständiga osäkerheten om skatteläget gör att finska alkoholbranschen har svårt att göra upp långsiktiga planer för sin verksamhet.

— Vi brukar beskriva det som ”sågen”. Skatten går upp och ner som tänderna på ett sågblad. Vet man inte hur skatterna ser ut från ett halvår till ett annat är det svårt att driva verksamhet.

Sid 16

Intervjuer

Karl Gunnheden, tidigare chef för gränskontrollen Skåne, Tullverket 1/10 2008

Lars Bäckström, biträdande chef gränsskyddsavdelningen Skåne, 27/11 2008

Gun Björnfot, gruppleadare, *Jim Rugsten*, tullinspektör, *Bengt Engdahl*, tullinspektör, *Bo Svensson*, tullinspektör. Samtliga i Tullverkets Helsingborg-grupp 2, 27/11 2008

Allan Stålhand, Ramkvilla Buss, telefonintervju 15/10 2008

Göran Boo, Hyllinge Buss, telefonintervju 15/10 2008

Marita Söderqvist, Stockholms kommuns avfallsenhet, telefonintervju 22/10 2008

Frank Tholfsson, VD för Svensk Glasåtervinning, telefonintervju 22/10 2008

Esko Hirvonen, utredningschef för finska tullverket i Helsingfors, 4/11 2008

Kari Paaso, regeringsråd och direktör vid finska social- och hälsoministeriet i Helsingfors, 4/11 2008

Irmeli Mustonen, chef för alkoholindustrirelaterade frågor inom ETL, Elintarviketeollisuusliitto ry, Finlands branschorganisation för livsmedelsindustrierna i Helsingfors, 4/11 2008





SPRIT & VINLEVERANTÖRSFÖRENINGEN

www.spritochvinleverantorererna.se

08-762 76 26